

Eén Linie, samen sterk in de uitvoering

Activiteitenprogramma Liniecommissie 2007 - 2013

Utrecht, december 2006

Commissie Nationaal Project Nieuwe Hollandse Waterlinie

Activiteitenprogramma Liniecommissie

Deze bijlage sluit aan op de in deel 1 hoofdstuk 4 beschreven activiteiten van de Liniecommissie c.q. het Projectbureau Nieuwe Hollandse Waterlinie. De activiteiten zijn ingedeeld naar de vier types instrumenten waarover de Liniecommissie en de daarin samenwerkende partners kunnen beschikken: fysieke investeringen, contractvorming & samenwerking, regelgeving en informatie & culturele uitingen.

I Fysieke investeringen

Deze categorie interventies betreft rechtstreekse ingrepen in het landschap. Daaronder vallen zowel specifiek op de Waterlinie gerichte projecten (zoals de restauratie van forten en de aanleg van paden) als de betrokkenheid bij andere ruimtelijke projecten (bijvoorbeeld voor waterberging, woningbouw of infrastructuur). De investeringen worden in principe uitgewerkt in de projectenveloppen. Alleen projecten die vanuit hun aard liniebreed zijn, zoals een toeristische vaarroute, vallen direct onder de verantwoordelijkheid van de Liniecommissie.

Regie bij projectenveloppen

De Liniecommissie is via Gedeputeerde Staten opdrachtgever van de enveloppecommissies. Om de voortgang te monitoren en waar gewenst bij te sturen, zal de Liniecommissie GS vragen via jaarlijkse rapportages de voortgang voor te leggen en de voorgenomen activiteiten te beschrijven.

De regie die de Liniecommissie voert over de gebiedsgerichte

uitvoeringsprogramma's in projectenveloppen, is gericht op vijf aspecten:

- de aansluiting bij Panorama Krayenhoff en andere relevante beleidsdocumenten;
- de aansluiting bij autonome ontwikkelingen;
- de eenheid binnen de Waterlinie;
- de balans tussen de gebiedsgerichte uitwerkingen onderling;
- procesafspraken over jaarlijkse monitoring, evaluatie en bijsturing.

De regie is deels proactief, in het bijzonder voor de transformatiegebieden waar eenheid binnen de gehele bestuurskolom voor nodig is (van gemeente tot rijk). Voor een ander deel reageert de Liniecommissie op (tussentijdse) resultaten van enveloppecommissies, waarbij vragen aan de orde zijn over benadering, samenhang en kwaliteit.

Kwaliteitsborging is een belangrijk onderdeel van de regie. De Liniecommissie laat zich bij de uitoefening van deze taak dan ook bijstaan door het Kwaliteitsteam. Er is

bovendien een Werkgroep Kwaliteit gevormd, samengesteld uit vertegenwoordigers van de enveloppecommissies, die ontwerp-instrumentarium, kennis en beleidsnota's toegankelijk en toepasbaar maakt in de uitvoering van het nationaal project.

Belangen behartigen en organiseren eenheid

In de planologische drukte van de Nieuwe Hollandse Waterlinie doen zich tal van ruimtelijke ontwikkelingen voor, die niet direct verbonden zijn met het cultuurhistorisch erfgoed maar er wel op van invloed zijn ('autonome ontwikkelingen'). Het belang van de Waterlinie moet procesmatig verankerd zijn in de besluitvorming rond deze ontwikkelingen. Dat vraagt om een inzet op het juiste moment, in eerste instantie van de enveloppecommissies. De Liniecommissie komt op verzoek in actie, of wanneer zij dit noodzakelijk acht vanuit haar rol als kwaliteitsborger. Dat kan relevant zijn bij autonome ontwikkelingen waarvoor een grotere bestuurskracht nodig blijkt. De Liniecommissie kan het belang van de Waterlinie op hoog bestuurlijk niveau behartigen.

Ruimtelijke begrenzing

De Liniecommissie hanteert de Belvederegrens uit Panorama Krayenhoff als grens van het gebied. De Liniecommissie bewaakt het hanteren van deze begrenzing. Voorgenomen afwijkingen dienen beargumenteerd voorgelegd te worden aan de Liniecommissie, die hier vervolgens een oordeel over geeft.

Werven van financiële middelen

Fysieke investeringen vormen veruit de belangrijkste kostenpost van de Waterlinie. De financiering wordt deels op project- of enveloppeniveau georganiseerd en is deels afkomstig van de nationale en Europese overheid. Bij aanspraken op nationale of Europese fondsen is het van het grootste belang om te kunnen verzekeren dat de investeringen onderdeel zijn van een grotere, samenhangende structuur. Dat geeft meer uitzicht op een optimaal rendement dan incidentele investeringen. De Liniecommissie kan namens alle ondertekenaars van de bestuursovereenkomst optreden en heeft daardoor een sterke onderhandelingspositie.

Liniebrede ruimtelijke projecten

Het aantal liniebrede investeringsprojecten binnen de ruimtelijke strategie is gering. Op dit moment speelt alleen een vaarroute, een project dat op korte termijn zal zijn afgerond en overigens deels in de enveloppen wordt gerealiseerd. Mochten zich kansen op andere ruimtelijke investeringsprojecten met een liniebreed karakter voordoen, dan is de Liniecommissie de aangewezen instantie om daar uitvoering aan te geven.

Verwerven van posities in grond en vastgoed

Om de ontwikkelingsambities waar te maken, is het belangrijk dat de overheid via anticiperende verwerving nieuwe strategische grondposities inneemt. Dit speelt vooral op locaties waar integrale gebiedsontwikkelingen aan de orde zijn. Het rijk kan daaraan bijdragen via het Gemeenschappelijk Ontwikkelingsbedrijf (GOB). Het

GOB kan ook bijdragen in een actief vastgoedbeleid, door het bundelen van bestaand rijksvastgoed en het verwerven van nieuwe vastgoedposities. De Liniecommissie zal inzet van het GOB en ander strategisch vastgoedbeleid, passend binnen de doelen, stimuleren.

II Contracten en samenwerking

Samenwerking is een centraal onderdeel van het uitvoeringsprogramma. De kennis, de financiën en de juridische middelen om tot uitvoering te komen zijn verdeeld over verscheidene publieke en private partijen. Bovendien moet de uitvoering rusten op een breed draagvlak bij uiteenlopende groepen in de samenleving. Daarom zijn strategische allianties nodig op alle schaalniveaus en met uiteenlopende partners. Samenwerkingsakkoorden en contracten bezegelen die allianties. Bestuurlijke overeenkomsten zijn al gesloten op het niveau van de Waterlinie als geheel en de enveloppen, maar ook op projectniveau zullen afspraken moeten worden vastgelegd. Dan komen ook private partijen als contractpartner in beeld.

Werven van commitment

Met name voor de transformatiegebieden is het belangrijk dat er vanuit de hele overheidskolom, van rijk tot gemeente, commitment bestaat over de inbreng van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Alle betrokken overheden moeten in deze situaties eendrachtig samenwerken in het komen tot een integrale gebiedsgerichte oplossing, waarin de Waterlinie een geëigende plaats heeft. De Liniecommissie ondersteunt provincies in het werven van dit commitment en neemt indien nodig het initiatief.

Ondersteunen van PPS

De Liniecommissie ondersteunt gebiedsprojecten waar nodig met het opzetten van publiek-private samenwerkingsconstructies. Er is procesgeld beschikbaar om startende samenwerkingsmogelijkheden te stimuleren met onder meer het opstellen van gerichte adviezen, exploitatie-onderzoeken en financieringsmogelijkheden.

Internationale samenwerking

In 2007 start een nieuwe ronde Europese programma's. De Nieuwe Hollandse Waterlinie moet hierin een rol spelen, omdat internationale samenwerking het kennisniveau over de omgang met militair erfgoed vergroot. Tot en met 2006 participeerde de projectbureau in het Europese project Ascend. Dat heeft tot inhoudelijke resultaten en tot waardevolle internationale contacten geleid. Vanaf 2007 zal de focus liggen op uitvoeringsprojecten. Partijen zoals provincies en gemeenten zullen te zijner tijd van de resultaten kunnen profiteren. Naast de grote EU-programma's, zoekt het projectbureau ook aansluiting bij kleinschaligere initiatieven. Voorbeelden uit het verleden zijn de samenwerking met vestingstad Verona en het project *acque&forti*, een uitwisseling van tekeningen en schilderijen tussen drie forten in drie verschillende landen.

III Regelgeving

Liniebreed, op provincie- en op gemeenteniveau is planologische regelgeving noodzakelijk om ongewenste ontwikkelingen tegen te houden of bij te sturen. Het grondbeleid moet de uitvoering ondersteunen. De inzet van de Monumentenwet en Natuurbeschermingswet is nodig om te voorzien in een adequate bescherming, onder meer door de inzet van beschermde dorps- en stadsgezichten. Het initiatief voor deze bescherming ligt bij provincies en gemeenten, maar het is voor de eenheid van de Waterlinie van belang dat ze dat vanuit gelijke uitgangspunten doen.

De bescherming van cultuurhistorische waarden

De meest aangewezen instrumenten voor de bescherming van de huidige waarden zijn de Wet ruimtelijke ordening, de Monumentenwet en de Natuurbeschermingswet. De enveloppecommissies hebben een rol in de toepassing hiervan, vanuit hun verbindingsfunctie met provincies en gemeenten. De Liniecommissie ziet er vanuit haar opdrachtgeverschap op toe dat de enveloppecommissies die rol adequaat vervullen. De Liniecommissie ondersteunt deze taak en bevordert de eenheid in de aanpak, bijvoorbeeld door pilots uit te voeren, model-regelgeving op te stellen en de communicatie tussen de projectenveloppen te stimuleren.

Doorwerking in planologische documenten

Panorama Krayenhoff geeft als Linieperspectief richting aan beleidsinitiatieven ter versterking van de Nieuwe Hollandse Waterlinie, maar heeft geen juridische status. De planologische verankering moet plaatsvinden in documenten met een wettelijke basis, met name in de Wet ruimtelijke ordening (Wro). Die documenten worden vastgesteld door de vijf provincies en de vijfentwintig gemeenten in het gebied. Het projectbureau bewaakt de wijze waarop de Waterlinie wordt opgenomen in de provinciale streekplannen of structuurvisies en de gemeentelijke bestemmingsplannen, en fungeert als aanspreekpunt voor provincies en gemeenten tijdens de voorbereiding van deze plandocumenten. De Liniecommissie stimuleert een uniforme doorwerking in streek- en bestemmingsplannen en het opstellen van een (model)bestemmingsplan.

Pilots nieuwe wetgeving

In 2007 zullen de nieuwe Wet ruimtelijke ordening en de Grondexploitatiewet in werking treden. Hierdoor ontstaan nieuwe instrumenten met nieuwe toepassingsmogelijkheden. De Liniecommissie zal een of meer pilots starten om de mogelijkheden van de nieuwe instrumenten te leren kennen.

Doorwerking in overlappende nationale programma's

Behalve in provinciale en gemeentelijke beleidsstukken, moet de Nieuwe Hollandse Waterlinie ook een evenwichtige positie hebben in andere nationale programma's die deels het grondgebied van de Waterlinie betreffen. Te noemen zijn onder meer de uitvoeringsprogramma's voor de nationale landschappen van het Groene Hart en

de Stelling van Amsterdam, de routeontwerpen voor de A2, de A12 en de A27, Ruimte voor de Rivier en het rijksprogramma voor de Noordvleugel van de Randstad. Ook bij deze programma's bewaakt het projectbureau de doorwerking van het beleid voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie en fungeert het als aanspreekpunt voor de verantwoordelijken van deze andere programma's.

Plaatsing op de Unesco-lijst van Werelderfgoed

Een van de doelstellingen in de Bestuursovereenkomst is het plaatsen van de Nieuwe Hollandse Waterlinie op de Unesco-lijst van Werelderfgoed. Plaatsing op die lijst betekent een internationale erkenning van de monumentale waarde, en houdt daarmee een extra waarborg in dat de historische structuren en objecten ook op lange termijn behouden blijven. De voorbereiding van de nominatie is in volle gang en zal na 2008 tot een officiële nominatie leiden. Eerder is niet mogelijk, omdat Nederland tot dat jaar vertegenwoordigd is in de Unesco-raad. Dat sluit Nederlandse voordrachten uit. Het ministerie van OCW is de trekker van dit dossier. Het projectbureau heeft een ondersteunende rol.

Complexe wetgevingssituaties onderzoeken

Ontwikkeling van de Nieuwe Hollandse Waterlinie raakt veel wet- en regelgeving. Soms leidt dat tot complexe vraagstukken. De Liniecommissie zal dit soort vraagstukken, volgend uit wet- en regelgeving, passend proberen te krijgen op de uitvoering van de Waterlinie. Een voorbeeld is het opstellen van een Liniebreed protocol over hoe om te gaan met vleermuizen in forten, als invulling van de Flora- en Faunawet.

IV Informatie en culturele uitingen

Dit is een categorie instrumenten om de bekendheid met en het gevoel voor de Waterlinie te vergroten, zowel bij het brede publiek als onder professionals. Activiteiten onder deze noemer zijn gericht op het vergaren van kennis en het verspreiden van kennis onder professionals en andere geïnteresseerden. 'Kennis' wordt breed opgevat en gaat over de historie van de Nieuwe Hollandse Waterlinie, de huidige betekenis ervan, de gebruiksmogelijkheden en het beleid.

Kennismanagement

Het kennismanagement krijgt gestalte via een aantal lijnen. Onder verantwoordelijkheid van de Liniecommissie is een kennisagenda opgesteld, die periodiek wordt bijgehouden. De Liniecommissie zet zelf onderzoek uit om kennisleemten op te vullen en maakt gebruik van onderzoek dat in opdracht van anderen wordt uitgevoerd. Voor het ontsluiten en bundelen van kennis zal een kennisloket worden geïnstalleerd, in 2007 virtueel en daarna ook als een fysieke balie. De verspreiding van kennis en kennisuitwisseling gebeurt primair in de reguliere processen.

Marketing

Het is van belang dat de Nieuwe Hollandse Waterlinie zich naar buiten toe presenteert als één samenhangend systeem, met een herkenbare huisstijl en profilering. De marketing van de Waterlinie is daarom primair een verantwoordelijkheid van de Liniecommissie. Uitvoeringsprogramma's voor projectveloppen kunnen ook activiteiten op dit punt bevatten, maar daar zijn goede onderlinge afspraken over nodig.

De liniebrede campagne loopt inmiddels, onder het motto *Ontdek het geheime wapen van Nederland*. Er is een huisstijl en een logo ontwikkeld. De bekendheid met het fenomeen Nieuwe Hollandse Waterlinie zal zich in steeds grotere kringen verspreiden. De afgelopen periode lag het accent op de bezoekers die er al zijn en de bewoners in de regio. Tot 2009 wordt de marketingstrategie uitgebreid naar het stimuleren van de bekendheid met de Waterlinie bij alle Nederlanders en het stimuleren van bezoek uit geheel Nederland. Ook zal de internationale markt worden benaderd.

Marketinginstrumenten zijn onder meer informatiecentra op drie locaties in de Waterlinie (in het noorden, het midden en het zuiden), een mobiel informatiecentrum, de promotie en verdere ontwikkeling van de jaarlijkse fortenmaand, het plaatsen van bruine borden waar grote infrastructuur de Waterlinie kruist en jaarlijkse advertentiecampagnes. Het projectbureau heeft een initiërende en ondersteunende rol. Het is de bedoeling om de marketing op termijn af te stoten en in een afzonderlijke, geheel of gedeeltelijk private organisatie onder te brengen.

Kunst

Culturele uitingen (beeldende kunst, voorstellingen, evenementen, literaire werken, enzovoort) gedijen bij veel vrijheid. Initiatieven van onderaf op dit vlak krijgen maximaal de ruimte, maar ook de Liniecommissie en enveloppecommissies kunnen opdrachten voor culturele uitingen verstrekken.

Educatie

De Liniecommissie wil bevorderen dat de Nieuwe Hollandse Waterlinie een vast item wordt in het basis- en voortgezet onderwijs. Daartoe worden onderwijsprogramma's ontwikkeld met regionale partners.

Communicatie

De communicatiestrategie gaat over het beleid voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie en alle onderdelen daarvan (in tegenstelling tot de marketingstrategie, die over het gebruik van de Waterlinie gaat). Het projectbureau heeft inmiddels een routine opgebouwd in het verzorgen van een website, een nieuwsbrief, persberichten, brochures en publicaties. Ook worden terreinverkenningen en werkbezoeken georganiseerd. Communicatie is een wezenlijk onderdeel van het werken aan bestuurlijk en maatschappelijk draagvlak, en daarmee van de doorwerking in

aanpalend beleid en het stimuleren van de uitvoering. De liniebrede communicatie wordt verzorgd door het Projectbureau Nieuwe Hollandse Waterlinie. De verantwoordelijkheid voor een goede communicatie bij de uitvoering van projecten, waaronder de interactie met omwonenden en andere belanghebbenden, ligt bij de trekker van het betreffende project.

Monitoring

Voor het totale Waterlinieprogramma zal de Liniecommissie een monitoring- en evaluatiesysteem ontwikkelen en vaststellen. Dat heeft drie bedoelingen:

- De uitvoering van projecten is vaak afhankelijk van diverse subsidiestromen vanuit de provinciale, de nationale en de Europese overheid. Het ILG is daar het belangrijkste voorbeeld van. De verstrekkers van deze subsidies zullen bij het indienen van projectvoorstellen vragen om concreet meetbare en afrekenbare doelstellingen.
- Door het formuleren van meetbare doelstellingen en het zorgvuldig verzamelen van gegevens tijdens en na de uitvoering kan worden vastgesteld welke resultaten zijn geboekt en welke bijstellingen noodzakelijk zijn.
- De Liniecommissie zelf kan met zo'n systeem meer zicht krijgen op de geleverde prestaties en deze beter kunnen verantwoorden.

Bij het maken van het systeem wordt zoveel mogelijk aansluiting gezocht bij de monitoring- en evaluatiesystemen die al voor de diverse subsidieprogramma's zijn opgesteld. Zo is er op dit moment in het kader van het Meerjarenprogramma 2 een monitoring- en evaluatiesysteem voor alle nationale landschappen in ontwikkeling. Vanzelfsprekend zal daar samenwerking mee gezocht worden.

De komende tijd zal het projectbureau in samenwerking met de projectleiders van de enveloppen en een aantal experts een systeem opzetten. De 'indicatoren voor doelbereik' die in hoofdstuk 2 van het overkoepelende uitvoeringsprogramma zijn genoemd, vormen een eerste basis voor het te ontwikkelen systeem.